

Zahľadenie odsúdenia v Slovenskej republike

Expungement of convictions in the Slovak Republic

Stanislav Pisár

Kľúčové slová:

zahľadenie odsúdenia, amnestia, milosť, agraciácia, rehabilitácia.

Key words:

expungement of conviction, amnesty, pardon, aggratiation, rehabilitation.

Úvod

Inštitút zahľadenia odsúdenia zákonodarca zaraďuje medzi inštitúty trestného práva procesného. Z ustanovení § 92 a § 93 Trestného zákona vyplýva podstata a účel zahľadenia odsúdenia a to odstránenie nepriaznivých dôsledkov odsúdenia. Nepriaznivé dôsledky odsúdenia trvajú aj po výkone trestu, pretože trest je uvedený v registri. Veľké percento odsúdených sa pochopiteľne po výkone trestu snaží zaradiť do normálneho života, nájsť si plnohodnotné zamestnanie alebo sa uplatniť v oblasti podnikania, aby si vytvorili dôstojné podmienky pre svoj život. Bezúhonnosť je vyžadovaná v mnohých povolaniach, pre výkon rôznych funkcií ale predstavuje aj jednu z podmienok podnikania. A práve uvedené skutočnosti prezentujú dôvod, prečo je zahľadenie odsúdenia tak významné. Inštitút zahľadenia odsúdenia nie je dôvodom zániku trestnosti ani dôvodom zániku trestu, predstavuje len možnosť, aby sa po splnení zákonných podmienok mohli odstrániť nepriaznivé dôsledky trestu.

1. Historický vývoj inštitútu zahľadenia odsúdenia

Za východiskovú úpravu zahľadenia odsúdenia je považovaný francúzsky Bérengerov zákon z roku 1885, ktorý ako prvý zakotvil tri formy zahľadenia odsúdenia – zahľadenie cestou milosti, zahľadenie zo zákona a zahľadenie výrokom súdu, pričom všetky tri formy mali rovnaké účinky¹. Túto právnu úpravu možno považovať za základ takmer pre všetky právne úpravy zahľadenia odsúdenia v kontinentálnej Európe. V Beréngerovom zákone bolo zahľadenie odsúdenia výrokom súdu možné až po vykonaní trestu a uplynutí zákonom určenej doby, pričom zahľadiť odsúdenie zo zákona bolo možné len v prípade miernejších trestov a taktiež po uplynutí určitej doby, ktorá bola veľmi dlhá, a to 20 rokov. V období Rakúsko-Uhorska platili duálne dva trestné zákony a to rakúsky trestný zákon z roku 1852 o zločinoch, prečinoch a priestupkoch a uhorský trestný zákon z roku 1878. Ani jeden zo spomínaných zákonov však neupravoval inštitút zahľadenia odsúdenia a odsúdenie bolo možné zahľadiť len formou milosti. Zahľadenie odsúdenia prostredníctvom súdu bolo možné až na základe zákona č. 108/1918. Tento zákon platil aj po vzniku ČSR avšak len na území Čiech, Moravy a Sliezska. Územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi patrilo pod právnu úpravu, ktorá umožňovala zahľadenie odsúdenia stále len vo forme milosti. Veľkú zmenu prinieslo prijatie zákona č. 111/1928 Sb. o zahľadení odsouzení. Na základe tohto zákona bolo možné odsúdenie zahľadiť výrokom súdu ale aj zo zákona. Vo všeobecnosti podmienky na zahľadenie odsúdenia v zmysle ustanovení zákona o zahľadení odsouzení boli veľmi prísne. Možnosti a podmienky zahľadenia odsúdenia boli rozšírené až prijatím Trestného zákona č. 86/1950 Sb., ktorý umožnil zahľadiť akékoľvek odsúdenie a v roku 1961 sa hranica posunula opäť o niečo ďalej. Nová legislatívna úprava, novela Trestného zákona z roku 1994 v súvislosti s inštitútom zahľadenia odsúdenia priniesla podstatné uvoľnenie podmienok, za ktorých bolo možné odsúdenia zahľadiť.

¹ Čechot V. Trestné právo I. Trestné právo hmotné Všeobecná časť / V. Čechot. – Sládkovičovo : Vysoká škola Visegrádu, s.r.o., 2009. – S. 373.

1.1. Právna úprava zahľadenia odsúdenia v období od prvej Česko-Slovenskej republiky do vzniku samostatnej Slovenskej republiky

Zákon č. 111/1928 Sb. o zahľadení odsouzení

Zákon č. 111/1928 Sb. (ďalej len "zákon") prijalo Národné zhromaždenie republiky Československej a jeho znenie bolo účinné od 14.07.1928 do 31.07.1950. V zmysle ustanovení tohto zákona bolo možné zahľadiť odsúdenie výrokom súdu ale aj zo zákona. Zákon o zahľadení odsouzení upravoval podmienky zahľadenia odsúdenia, skúšobnú dobu, zákonnú fikciu neodsúdenia, osoby oprávnené podať návrh (žiadosť) na zahľadenie ako aj spôsob, akým súd po splnení určených podmienok odsúdenie zahľadil. Podmienky na zahľadenie odsúdenia boli však veľmi prísne. Súd povolí zahľadení súdneho odsouzení alebo iného odsouzení, jež se zapisuje do rejstříku trestů a nezni na přísnější trest než na trest na svobodě jednoho roku, napravil-li odsouzený podle možnosti škodu trestným činem způsobenou a nebyl-li v době uvedené v § 3 znovu odsouzen. Podľa § 1 ods. 1 zákona č. 111/1928 Sb. výrokom súdu mohlo byť zahľadené len odsúdenie trestu odňatia slobody, ktorého výška nepresiahla jeden rok a súčasne museli byť splnené aj ďalšie podmienky, a to: náprava škody a dodržanie skúšobnej doby. V tejto zákonnej úprave boli zakotvené dve výnimky pre zahľadenie odsúdenia trestu odňatia slobody v trvaní viac ako jeden rok. Prvá výnimka súvisela s trestom odňatia slobody, ktorého dĺžka nepresiahla päť rokov. Pre jej aplikáciu museli byť splnené podmienky podľa § 1 ods. 1 a zároveň bola potrebná prítomnosť mimoriadnych okolností podľa § 1 ods. 2. Mimoriadne okolnosti spočívali v dobrom správaní odsúdeného jednak po výkone trestu a jednak v súvislosti s povahou a pohnútkou spáchaného trestného činu. Druhá výnimka bola ešte viac benevolentná, pretože v určitých prípadoch výška trestu nebola dokonca vôbec rozhodujúca. Skúšobnú dobu pre zahľadenie odsúdenia v zmysle ustanovení § 1 ods. 1 zákon upravoval v § 3 ods. 1 písm. a) – c) nasledovne:

- pätnásť rokov, ak išlo o trest odňatia slobody v trvaní viac ako tri mesiace;
- desať rokov, ak sa jednalo o trest odňatia slobody, ktorého dĺžka nepresiahla tri mesiace;
- päť rokov vo všetkých ostatných prípadoch.

Ak spáchala trestný čin osoba vo veku do dvadsať rokov a trest odňatia slobody nebol prísnejší ako jeden rok, vyššie uvedené skúšobné doby sa v zmysle zákona skracovali na polovicu. V zmysle ustanovení § 4 ods. 1 zákona č. 111/1928 Sb. sa zahľadzovali aj viaceré tresty jedného odsúdeného. Toto ustanovenie bolo veľmi podobné dnešnej legislatívnej úprave, pretože na zahľadenie viacerých trestov museli byť obdobne ako v súčasnosti splnené podmienky pre zahľadenie odsúdenia každého jedného trestu. Ďalšiu podobu v komparácii s aktuálnym Trestným zákon je možné vidieť vo fikcii neodsúdenia. Fikcia neodsúdenia platila aj v účinnosti vtedajšieho Zákona o zahľadení odsouzení. Zahľadené odsúdenie nemohlo byť uvedené vo výpise z registra trestov. Vyššie uvedené skutočnosti a postupy zahľadenia odsúdenia výrokom súdu podľa zákona 111/1928 Sb. sú veľmi podobné aktuálnej trestnoprávnej úprave. Najväčší rozdiel je jednoznačne v dĺžke skúšobnej doby, ktorá je dnes podstatne kratšia. Zahľadenie odsúdenia ex lege upravené v § 7 a nasl. zákona č. 111/1928 Sb. prešlo počas vývoja trestného práva takisto mnohými zmenami. V prvej Česko-Slovenskej republike počas účinnosti tohto zákona sa zo zákona zahľadzovalo odsúdenie trestu odňatia slobody v trvaní menej ako jeden rok, ktoré bolo ako jediné zapísané v registri trestov a od vykonania alebo premlčania takéhoto trestu uplynula doba pätnásť rokov. Ak bol odsúdený páchatel vo veku do dvadsať rokov k zahľadeniu odsúdenia ex lege došlo po desiatich rokoch. Niekoľko ďalších relatívne podobných a porovnateľných ustanovení s dnešnou legislatívnou úpravou nachádzame v § 9 a § 10. Odsúdenie sa zahľadzovalo výhradne na návrh, ktorý boli oprávnený podať manžel odsúdeného, zákonný zástupca, príbuzný v línii vzostupnej a zostupnej a tiež štátny zástupca (vojenský prokurátor). Súd ďalej rozhodoval uznesením na neverejnom zasadnutí troch sudcov, po predchádzajúcom vy počutí štátneho zástupcu. Proti takémuto rozhodnutiu bola prípustná sťažnosť s odkladným účinkom a tiež bolo možné uznesenie o zahľadení odsúdenia zrušiť. Uznesenie o zahľadení odsúdenia bolo teda možné zrušiť a proti takémuto rozhodnutiu súdu bola prípustná sťažnosť, ktorá mala odkladný účinok. Zákon umožňoval v zmysle § 12 zahľadiť odsúdenie aj vtedy, ak existovali skutočnosti, ktoré síce nepredstavovali v zmysle zákona podmienky na zahľadenie odsúdenia, avšak to len v prípade, ak to nariadil prezident republiky. Zákon č. 111/1928 Sb. o zahľadení odsouzení obsahoval v porovnaní s dnešnou právnou úpravou veľmi prísne podmienky na zahľadenie odsúdenia, lehoty boli veľmi dlhé aj pri kratších trestoch odňatia slobody ale na druhej strane tento zákon mal podľa môjho názoru dostatočne represívny charakter.

Zahľadenie odsúdenia podľa zákona č. 86/1950 Sb. Trestný zákon a zákona č. 87/1950 Sb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok)

Národné zhromaždenie Československej republiky prijalo dňa 12.07.1950 zákon č. 86/1950 Sb. Trestný zákon a zákon č. 87/1950 Sb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok), ktoré nadobudli účinnosť dňa 01.08.1950. Trestný zákon bol zrušený 01.01.1962 a následne ho nahradil zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon, ktorý prijalo Národné zhromaždenie československej socialistickej republiky a bol platný a účinný až do roku 2006. Účinnosť Trestného poriadku bola do 06.07.1961. Trestný zákon z roku 1950 chránil jednak záujmy ľudovodemokratickej republiky a jednak záujmy jednotlivca. V zmysle § 1 zákona 86/1950 Sb. na tento účel využíval hrozbu trestami, ukladanie a výkon trestov a ochranných opatrení. Trestný zákon umožňoval zahladenie odsúdenia v konfrontácii s predchádzajúcim zákonom č. 111/1928 Sb. za oveľa miernejších podmienok, lehoty boli kratšie a zahladenie odsúdenia nebolo ohraňované len na trest odňatia slobody neprevyšujúci jeden rok. Mali však aj spoločné resp. veľmi podobné ustanovenie, v zmysle ktorého ak bol spáchaný trestný čin vo veku do dvadsať rokov, lehoty na zahladenie odsúdenia sa skracovali na polovicu. *Súd zahladí odsúdenie, ak viedol odsúdený po výkone alebo odpustení trestu alebo po premlčaní jeho výkonu riadny život pracujúceho človeka nepretržite po dobu najmenej:*

- a) desať rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody prevyšujúci päť rokov;
- b) päť rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody prevyšujúci jeden rok;
- c) troch rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody neprevyšujúci jeden rok².

Zákonné lehoty zahladenia odsúdenia podľa Trestného zákona z roku 1950 sú totožné s legislatívnou úpravou účinnou v súčasnosti. V dobe účinnosti zákona š. 86/1950 Sb. sa opäť stretávame so zákonnou fikciou neodsúdenia, čo je prirodzené vzhľadom na to, že práve fikcia neodsúdenia je základným znakom, významom a účelom inštitútu zahladenia odsúdenia. Ak do jedného roka po tom, čo súd právoplatne zahladil odsúdenie, vyjde najavo, že odsúdenie zahladené byť nemalo, súd svoje rozhodnutie zruší, ak sa medzitým nesplnili podmienky zahladenia³.

Zahladenie odsúdenia podľa zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon a zákona č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok)

Trestný zákon a Trestný poriadok z roku 1961 priniesli pre inštitút zahladenia odsúdenia opäť niekoľko zmien. Fikcia neodsúdenia bola rovnako zakotvená v ustanoveniach Trestného zákona, čo dovoľovalo odsúdenému po výkone trestu, aby sa cítil ako riadny bezúhonný člen spoločnosti lebo zahladením odsúdenia zanikli nepriaznivé následky odsúdenia. Podľa § 70 ods. 1 Trestného zákona sa na osobu, ktorej bolo odsúdenie zahladené hľadelo, ako keby nebola nikdy trestaná. *Následky odsúdenia totiž ináč zanikajú napr. len po výkone trestu nápravného opatrenia alebo v prípade podmiennečného odsúdenia po osvedčení sa alebo upustenia od potrestania. Odsúdený po zahladení odsúdenia nie je povinný uviesť svoje zahladené odsúdenie súdu alebo orgánu lebo v registri trestov sa mu záznam o treste vymazáva⁴.* Zahladenie odsúdenia bolo podmienené nepretržitým vedením riadneho života odsúdeným po výkone, odpustení alebo premlčaní trestu. Podľa § 69 ods. 1 Trestného zákona lehoty pre zahladenie odsúdenia boli nasledovné:

- desať rokov, ak trest odňatia slobody prevyšoval päť rokov;
- päť rokov, ak trest odňatia slobody prevyšoval jeden rok;
- a tri roky, ak trest odňatia slobody neprevyšoval jeden rok, trest zákazu pobytu alebo prepadnutia majetku.

Ak odsúdený preukázal po výkone alebo odpustení trestu alebo premlčaní jeho výkonu svojim vzorným správaním a poctivým pomerom k práci, že sa napravil, môže súd zahladiť odsúdenie na žiadosť odsúdeného alebo toho, kto je oprávnený ponúknuť záruku za dovŕšenie nápravy odsúdeného i pred uplynutím doby uvedenej v odseku 1⁵. Ak bol odsúdený podmiennečne prepustený, tak sa lehoty spravujú podľa skutočnej dĺžky výkonu trestu, vzhľadom na to, že pri podmiennečnom prepustení je dňom skončenia výkonu trestu deň podmiennečného prepustenia. Rovnaké pravidlo platí pri zmiernení trestu rozhodnutím prezidenta. V tomto prípade sa lehoty zahladenia odsúdenia spravujú takisto skutočnou dĺžkou výkonu trestu. Pre uloženie viacerých trestov popri sebe platilo ustanovenie § 70 ods. 2 v zmysle ktorého odsúdenie bolo možné zahladiť až po uplynutí doby pre zahladenie toho trestu, na ktorý zákon ustanovoval najdlhšiu dobu. Inštitút zahladenia odsúdenia bol upravený v tretej časti zákona č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok) a to konkrétne v 21. hlave s názvom Zahladenie odsúdenia. O zahladení odsúdenia rozhoduje súd na žiadosť odsúdeného alebo na návrh záujmového združenia uvedeného v § 4 ods. 1, a ak nejde o prípad upravený v § 69 ods. 3 tr. zák., aj

² Pozri § 67 ods. 1 zákona č. 86/1950 Sb. Trestný zákon

³ Aktuálne znenie [Elektronický zdroj]. – Dostupné : <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1950-86>.

⁴ Trestné právo hmotné / L. Schubert a kol. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 1974. – S. 134.

⁵ Pozri § 69 ods. 3 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon.

na žiadosť osôb, ktoré by mohli v prospech odsúdeného podať odvolanie. O zahľadení odsúdenia mladistvého rozhodne súd aj bez návrhu alebo žiadosti⁶. Vtedajšia právna úprava pripúšťala zahľadenia odsúdenia rovnako ako v súčasnosti na žiadosť odsúdeného alebo na návrh záujmového združenia. Miestna príslušnosť súdu na zahľadenie odsúdenia sa určovala podľa miesta trvalého bydliska odsúdeného alebo miesta, kde odsúdený bydlisko naposledy mal v čase podania žiadosti o zahľadenie. O zahľadení odsúdenia rozhodoval predseda senátu okresného súdu takto mieste príslušného. Pre mladistvého bol príslušný predseda senátu prvostupňového okresného súdu, ktorý vo veci rozhodol. V praxi sa stávalo, že z rôznych dôvodov bola žiadosť o zahľadenie odsúdenia zamietnutá. Podľa § 365 ods. 2 zákona o trestnom konaní súdnom mohol odsúdený podať novú žiadosť až po uplynutí jedného roka, ak nebolo dôvodom zamietnutia žiadosti neuplynutie zákonom stanovených dôb pre zahľadenie odsúdenia.

1.2. Zahľadenia odsúdenia výrokom prezidenta po vzniku samostatnej Slovenskej republiky – abolícia, agraciácia, rehabilitácia

Hlava štátu na úseku trestnej politiky disponuje prakticky vo všetkých ústavných systémoch právom udeľovať milosť a amnestiu. Od roku 1918 sa na našom území na základe tejto skutočnosti prispôbili všetky leģislatívne ustanovenia. Od vzniku samostatnej slovenskej republiky dňa 1. januára 1993 mohol prezident udeľiť milosť a amnestiu vo forme abolície, agraciácie a rehabilitácie, čo bolo zakotvené v Ústave slovenskej republiky v Čl. 102 písm. i). Uvedený článok Ústavy by sa dal chápať len ako právo prezidenta udeľiť amnestiu, ktorá sa vzťahuje na neurčitý okruh osôb, avšak na konkrétne trestné činy. Tento článok mohol byť formulovaný aj zrozumiteľnejšie ale zaužívaná právna prax ustálila názor, že prezident je oprávnený udeľiť aj individuálne omilostenie osobe bez ohľadu na to, aký trestný čin spáchala.

Napriek tomu, že bol ustálený výklad Čl. 102 písm. i) Ústavy dochádzalo aj naďalej ku konfliktom najmä v teoretickej rovine, ktorá sa týkala:

- problematiky súčinnosti iných štátnych orgánov pri aplikácii ústavného práva prezidentom republiky;
- ako aj limitov práva udeľovať amnestiu a milosť, ktorá teoreticky nebola Ústavou obmedzená.

Z výkladu Čl. 102 písm. i) ,vyplýva, že ide o autonómnu právomoc prezidenta, ktorej výkon nie je z ústavy viazaný na predbežný, prípadne následný súhlas, či inú formu spolurozhodovania iného ústavného orgánu⁷.

Dňa 3. mája 1993 vydal vtedajší prezident Slovenskej republiky Michal Kováč rozhodnutie, ktorým splnomocňoval generálneho prokurátora a ministra spravodlivosti na výkon konania, ktoré sa týkalo žiadostí o udelenie milosti a aby mohli zamietnuť bezdôvodné žiadosti. Predmetné splnomocnenie prezidenta bolo v súlade s § 366 ods. 2 a § 367 Trestného poriadku, v zmysle ktorých bol minister spravodlivosti oprávnený zamietnuť bezdôvodné žiadosti, nie však rozhodnúť o udelení milosti. Podľa môjho názoru rozhodnutím prezidenta z 3. mája 1993 nemalo dôjsť ku delegácii práva udeľiť milosť na generálneho prokurátora a ministra spravodlivosti, jednalo sa len o úkony, ktoré podľa právnej úpravy prislúchali ministrom spravodlivosti. Generálny prokurátor sa k rozhodnutiu vyjadril nasledovne: *Kompetenciu, ktorou disponuje konkrétny štátny orgán, možno čiastočne alebo úplne preniesť na iný subjekt. Takýto presun kompetencií sa však musí uskutočniť spôsobom lege artis a pri dodržaní zásady, že do právnej normy na určitej úrovni možno zasiahnuť iba právnou normou tej istej alebo vyššej právnej sily*⁸. Je zaujímavé, že generálny prokurátor najskôr výslovne žiadal stanovisko prezidenta republiky, ktoré argumentoval tým, že prezident je v zmysle ústavy oprávnený poveriť právomocou podľa Čl. 102 písm. i) generálneho prokurátora a ministra spravodlivosti, neskôr však generálny prokurátor tvrdil, že takéto splnomocnenie je protiústavné. Vo veci napokon rozhodol Ústavný súd Slovenskej republiky. Ústava Slovenskej republiky nepodmieňuje konanie o udelenie milosti obligatórnou súčinnosťou prezidenta Slovenskej republiky s generálnym prokurátorom Slovenskej republiky, prípadne ministrom spravodlivosti Slovenskej republiky. Z tohto dôvodu sú zjavne neopodstatnené požiadavky generálneho prokurátora, požadujúce súčinnosť prezidenta Slovenskej republiky s generálnym prokurátorom, resp. ministrom spravodlivosti v konaní o udelenie milosti. Preto nemôžu byť ani prípustným predmetom konania o výklad

⁶ Pozri § 383 ods. 1 zákona č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok).

⁷ Orosz L. Prezident v ústavnom systéme Slovenskej republiky / L. Orosz, K. Šimuničová. – Bratislava : VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1998. – S. 112.

⁸ Tamtiež. – S. 113.

ústavného zákona, ak je vec sporná⁹. Ústavný súd ďalej uviedol, že "prezident Slovenskej republiky je po dobu výkonu svojej funkcie jediným štátnym orgánom oprávneným na udelenie milosti, ako aj na konanie, ktoré predchádza jej udeleniu, ale keď to považuje za vhodné a účelné, môže požiadať o súčinnosť orgány činné v trestnom konaní"¹⁰. Podľa rozhodnutia prezidenta o udelení amnestie sa uvedené dôvody použitia amnestie nevzťahovali na osoby, ktorým bol právoplatne uložený v období od 01.01.1993 nepodmienečný trest odňatia slobody za úmyselný trestný čin alebo ak bola trestným činom spôsobená ťažká ujma na zdraví alebo smrť ale aj ak bol hoci aj nedbanlivostný trestný čin spáchaný v súbehu s úmyselným trestným činom. Napriek tomu, že prezident jasne vymedzil v jednotlivých článkoch svojho rozhodnutia tresty, na ktoré sa amnestia vzťahuje, rovnako jasne teda vymedzil aj okruh osôb, na ktoré sa aj v prípade splnenia podmienok, amnestia nevzťahuje. V rozhodnutí bola obsiahnutá výnimka. Právna úprava právomoci prezidenta SR udeľovať milosť a amnestiu prešla určitou úpravou. Ustanovenie článku 102 písm. i) Ústavy SR bolo zmenené prijatím ústavného zákona č. 9/1999 Z. z. a ústavného zákona č. 90/2001 Z. z. Osobitne pri abolícii (nariadenie, aby sa trestné stíhanie nezačínalo, alebo ak sa už začalo aby sa v ňom nepokračovalo) išlo o absolútny zásah hlavy štátu do súdnej moci resp. činnosti orgánov činných v trestnom konaní, pretože súdna moc stráca oprávnenie uplatniť svoju súdnu právomoc a orgány činné v trestnom konaní nemôžu pokračovať vo vyšetrovaní smerujúcom k odhaleniu páchatela trestného činu¹¹. Abolícia v podstate predstavuje porušenie princípu delby moci. V praxi abolícia znamená príkaz moci výkonnej, ktorý nariaďuje orgánom činným v trestnom konaní, aby sa nezačínalo trestné stíhanie voči určitej osobe alebo ak sa už začalo, aby sa v ňom nepokračovalo. Nebolo výnimkou, že neraz ostávala totožnosť páchatela neznáma. Abolícia spôsobila, že zanikla jednak stíhatelnosť trestného činu a jednak jeho trestnosť. Obvinený sa mohol do troch dní od doručenia uznesenia o zastavení trestného stíhania vyjadriť, že trvá na tom, aby sa v trestnom stíhaní pokračovalo. Ak obvinený trval na pokračovaní trestného stíhania a orgány činné v trestnom konaní počas trestného stíhania nezistili iný dôvod zastavenia trestného stíhania okrem uplatnenia právomoci abolície, súd vyslovil, že obvinený je vinný, avšak nenariadil žiadny trest. Prezidentovi bolo odňaté právo abolície v roku 2001 prijatím ústavného zákona č. 90/2001 Z. z. K prijatiu predmetného ústavného zákona a odňatiu práva abolície mohlo vo veľkej miere prispieť aj to, že právo abolície predstavovalo prostriedok, ktorý mohol byť zneužívaný a aj v Slovenskej republike sa vyskytli prípady, ktoré túto domnienku len potvrdzujú.

2. Zahľadanie odsúdenia

Inštitút zahľadania odsúdenia patrí medzi inštitúty trestného práva procesného. Je upravený v zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon a tiež v zákone č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok. Trestný zákon určuje podmienky a lehoty zahľadania odsúdenia. Z ustanovení § 92 a § 93 Trestného zákona vyplýva aj podstata a základný význam zahľadania odsúdenia a to odstránenie nepriaznivých dôsledkov odsúdenia, ktoré trvajú aj po výkone trestu a ktoré veľmi často sťažujú ďalšie spoločenské uplatnenie odsúdeného. Napriek tomu, že po výkone trestu sa odsúdený vracia do bežného života ako riadny občan, stráca bezúhonnosť, ktorá je podmienkou pre výkon veľkého množstva povolaní a funkcií. Inštitút zahľadania odsúdenia nie je dôvodom zániku trestnosti ani dôvodom zániku trestu, predstavuje len možnosť, aby sa po splnení zákonných podmienok mohli odstrániť nepriaznivé dôsledky trestu¹². Právnym dôsledkom zahľadania odsúdenia je zákonná fikcia neodsúdenia, ktorá nastáva nadobudnutím právoplatnosti zahľadania odsúdenia. Zahľadanie odsúdenia spojené so zákonnou fikciou neodsúdenia, znamená, okrem iných dôsledkov spojených s bezúhonnosťou určitej osoby, že vo výpise z registra trestov sa jej zahladené odsúdenie už neuvádza. V oblasti trestno-právnej zanikajú nepriaznivé následky spojené s odsúdením páchatela. Treba vychádzať z toho, že neexistuje odsúdenie, ktoré by bolo dôvodom priťažujúcej okolnosti, alebo recidívy trestnej činnosti. Zahladením odsúdenia s fikciou neodsúdenia môže taká osoba preukazovať stav svojej bezúhonnosti¹³. V praxi to znamená, že osoba ktorej odsúdenie bolo zahladené nie je povinná uvádzať zahladené odsúdenie napríklad pri žiadosti o zamestnanie alebo v iných prípadoch potreby bezúhonnosti. Osoba, ktorá má trest zahladený, je v občianskom živote, pokiaľ nejaký zákon neustanovuje inak, postavená na roveň osôb dosiaľ netrestaných a trest sa neuvádza vo výpise z registra trestov¹⁴. Bezúhonnosť sa vyžaduje napríklad pre prijatie do štátnej služby (napr. § 14 ods. 1 písm. a) zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej

⁹ Pozri Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 14/96 – I. ÚS 61/96.

¹⁰ Tamtiež.

¹¹ Palúš I. Štátne právo Slovenskej republiky / I. Palúš, L. Somorová. – Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010. – S. 368.

¹² Trestný poriadok s komentárom / J. Čentíš a kol. – Žilina : EUROKÓDEX, spol. s.r.o., 2006. – S. 569.

¹³ Z judikatúry: Najvyšší súd Slovenskej republiky: 5 Tdo 3/2013.

¹⁴ Trestné právo procesné / J. Ivor a kol. – Bratislava : IURA EDITION, spol. s.r.o., 2006. – S. 789.

službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov, § 14 ods. 1 písm. a) zákona č. 200/1998 Z. z. o štátnej službe colníkov v znení neskorších predpisov, § 14 ods. 1 písm. c) zákona č. 312/2001Z. z. o štátnej službe v znení neskorších predpisov), ako všeobecná podmienka na prevádzkovanie živnosti (§ 6 ods. 1 písm. c) zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov), ako predpoklad na výkon niektorých povolaní (§ 3 ods. 1 písm. e) zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii), na vydanie zbrojného preukazu (§ 16 písm. d) zákona č. 190/2003 Z. z. o strelných zbraniach a strelive v znení neskorších predpisov)¹⁵. Z vyššie uvedených príkladov vyplýva, že bezúhonnosť sa vyžaduje naozaj relatívne často. Zahľadenie odsúdenia nespôsobuje zánik trestu ani zánik trestnosti, len odstraňuje nepriaznivé dôsledky odsúdenia po výkone trestu. V praxi to znamená, že trest sa neuvádza vo výpise z registra trestov, čím je splnená podmienka bezúhonnosti, avšak v odpise tento trest naďalej ostáva. V zmysle ustanovení zákona č. 330/2007 Z. z. o registri trestov a o zmene a doplnení niektorých zákonov vydá generálna prokuratúra odpis registra trestov len na zákonom ustanovený účel a len na žiadosť oprávnených orgánov alebo oprávnenej osoby.

2.1. Podmienky a spôsoby zahľadania odsúdenia

Aby mohlo byť odsúdenie zahladené, v zmysle ustanovení Trestného zákona, je nutné, aby bol trest, ktorý bol odsúdenému uložený:

- vykonaný;
- odpustený;
- alebo bol jeho výkon premlčaný.

Musí byť taktiež splnená ďalšia zákonná podmienka, ktorou je vedenie riadneho života nepretržite po dobu uvedenú v § 92 ods. 1 Trestného zákona.

Súd môže zahladiť odsúdenie, ak odsúdený viedol po výkone alebo odpustení trestu, alebo po premlčaní jeho výkonu riadny život nepretržite po dobu najmenej:

- a) desať rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody prevyšujúci päť rokov;
- b) päť rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody prevyšujúci jeden rok;
- c) tri roky, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody neprevyšujúci jeden rok¹⁶.

V niektorých prípadoch môže súd odsúdenie zahladiť aj pred uplynutím týchto zákonom stanovených lehôt, avšak odsúdený musí preukázať, že sa svojim vzorným správaním napravil. V tomto prípade sa odsúdenie zahľadza výlučne na žiadosť odsúdeného. Pojem vzorné správanie by sa mohol zdať veľmi subjektívne posúdiť. Uvedenou problematikou sa zaoberaj aj Krajský súd v Žiline v roku 2013, ktorý rozhodoval o žiadosti odsúdeného o zahľadenie odsúdenia pred uplynutím doby uvedenej v § 92 ods. 1 Trestného zákona, ktorú okresný súd Čadca zamietol. Legislatívna úprava pripúšťa možnosť zahľadania odsúdenia aj pred uplynutím tejto doby avšak musí ísť o závažné dôvody, o ktorých rozhodne súd a odsúdený musí zároveň viesť riadny život a preukázať, že sa napravil a že sa v budúcnosti nedopustí inej trestnej činnosti. V uvedenom prípade sa nejednalo ani o závažné dôvody a odsúdený viedol zjavne neusporiadaný život, o čom svedčí aj skutočnosť, že počas skúšobnej doby spáchal v cudzine dva úmyselné trestné činy. Krajský súd žiadosť o zahľadenie odsúdenia zamietol. Na splnenie podmienok pre pozitívne rozhodnutie o zahlodení odsúdenia podľa § 92 ods. 3 Trestného zákona pred uplynutím rozhodnej doby nestačí "len" vedenie riadneho života. Označené zákonne ustanovenie vyžaduje vzorné správanie, teda správanie, ktoré sa pozitívne vymyká z rámca riadneho života, napríklad nadpriemernými spoločenskými či sociálnymi aktivitami, resp. nadpriemernými pracovnými výkonmi, z ktorých by bolo nad všetky pochybnosti možné usúdiť, že bývalý odsúdený ako výrazná osobnosť a jeho správanie je prínosom pre spoločnosť¹⁷. Aby boli splnené podmienky na zahľadenie odsúdenia pred uplynutím stanoveného času v zmysle § 69 ods. 3 Tr. zákona (teraz § 92 TZ), nepostačuje len zistenie, že sa v správaní odsúdeného a v jeho vzťahu k práci nevyskytli nedostatky, ale musí sa preukázať, že v správaní odsúdeného a jeho vzťahu k práci jestvujú také kladné prvky, ktoré vynikajú nad priemer, a preto umožňujú označiť jeho správanie za vzorné a jeho pomer k

¹⁵ Trestné právo hmotné. Všeobecná časť / J. Ivor a kol. – Bratislava : IURA EDITION, spol. s.r.o., 2006. – S. 431.

¹⁶ Trestný zákon s rozsiahlym komentárom a judikatúrou / kolektív autorov. – Bratislava : NOVÁ PRÁCA, spol. s.r.o., 2009. – S. 150.

¹⁷ Z judikatúry: R č. 9/2013.

práci za statočný¹⁸. Odsúdenie je možné zahľadiť len ako celok, čo takisto patrí medzi základné podmienky zahľadenie odsúdenia. Ak je teda odsúdenému uložených viacero trestov, je neprípustne, aby bol zahľadený len jeden z týchto trestov. Na účely zahľadenia odsúdenia je teda nutné posudzovať všetky uložené tresty ako celok (bližšie v podkapitole Zahľadenie odsúdenia výrokom súdu).

K zahľadeniu odsúdenia môže dôjsť niekoľkými spôsobmi, a to:

- výrokom súdu;
- výrokom prezidenta;
- priamo zo zákona.

2.2. Zahľadenie odsúdenia výrokom súdu

Jedným zo spôsobov zahľadenia odsúdenia je zahľadenie odsúdenia výrokom súdu. Všeobecne platí zásada, že o zahľadení odsúdenia rozhoduje súd v zmysle ustanovení Trestného zákona účinného v čase podania návrhu o zahľadenie odsúdenia. O zahľadení odsúdenia rozhoduje súd na žiadosť odsúdeného, osôb, ktoré by mohli v prospech odsúdeného podať odvolanie, alebo na návrh záujmového združenia občanov uvedeného v § 4 ods. 2; pred uplynutím doby uvedenej v § 92 ods. 1 Trestného zákona môže podať žiadosť o zahľadenie odsúdenia len odsúdený. O zahľadení odsúdenia mladistvého rozhodne súd aj bez návrhu alebo žiadosti¹⁹.

Za záujmové združenie občanov na účely podania návrhu na zahľadenie odsúdenia Trestný poriadok nepovažuje politické strany a hnutia. Naopak medzi vyššie spomínané združenia možno zaradiť štátom uznané náboženské spoločnosti a cirkvi, odborové organizácie a spolupracovnícky kolektív ale aj občianske združenia²⁰. V zmysle ustanovení § 470 ods. 1 Trestného poriadku na rozhodnutie o zahľadení odsúdenia je príslušný súd, konkrétne predseda senátu okresného súdu, v ktorého územnom obvode má alebo naposledy mal odsúdený v čase podania návrhu trvalé bydlisko. Podľa ustanovení Trestného poriadku môže predseda senátu okresného súdu zahľadiť odsúdenia aj s účinkom v cudzine. Aby bolo zahľadenie odsúdenia účinné aj v cudzine musí tak ustanovovať medzinárodná zmluva, pričom môže ísť o multilaterálnu alebo o bilaterálnu medzinárodnú zmluvu zverejnenú v Zbierke zákonov. Predseda senátu okresného súdu uvedeného v odseku 1 rozhoduje aj o zahľadení odsúdenia cudzozemským súdom, ktoré je zaznamenané v evidencii registra trestov; účinky v cudzine môže takéto rozhodnutie mať len vtedy, ak tak ustanovuje medzinárodná zmluva²¹. Ustanovenie upravuje vecnú a miestnu príslušnosť súdu, jeho zloženie pre konanie o zahľadení odsúdenia cudzozemskými súdmi a účinky rozhodnutia súdu v cudzine. Vecne príslušným súdom je okresný súd. Mieste príslušným je súd, v obvode ktorého má alebo naposledy mal odsúdený bydlisko v čase podania návrhu²². Ak sú splnené všetky podmienky, súd vydá rozhodnutie o zahľadení odsúdenia. Trestný poriadok upravuje administratívno-právne dôsledky rozhodnutia predsedu senátu o zahľadení odsúdenia ako aj postup predsedu senátu, ktorým je po vydaní rozhodnutia viazaný. Súd o zahľadení odsúdenia rozhoduje na neverejnom zasadnutí uznesením (§ 301). Proti rozhodnutiu o zahľadení odsúdenia je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok. Len čo rozhodnutie o zahľadení odsúdenia nadobudlo právoplatnosť, predseda senátu o tom upovedomí odsúdeného, navrhovateľa a orgán, ktorý vedie register trestov²³. Na neverejnom zasadnutí rozhoduje senát tam, kde nie je zákonom predpísané, že sa rozhoduje na hlavnom pojednávaní alebo na verejnom zasadnutí. Neverejné zasadnutie sa koná za stálej prítomnosti všetkých členov senátu a zapisovateľa²⁴. Vyššie spomínané upovedomenie subjektov navrhovateľa, odsúdeného a register trestov – štátny orgán, ktorý ho vedie má zákonom predpísanú písomnú formu. Navrhovateľom na účely zahľadenia odsúdenia sa rozumie subjekt, ktorý je podľa § 469 Trestného poriadku oprávnený podať žiadosť o zahľadenie odsúdenia. Generálna prokuratúra predstavuje štátny orgán, ktorý v zmysle osobitných právnych predpisov vedie register trestov. Ak súd zamietne žiadosť o zahľadenie odsúdenia ďalšiu žiadosť možno podať až po uplynutí jedného roka od zamietnutia pôvodnej žiadosti. Ak však bola žiadosť zamietnutá preto, lebo neboli dodržané lehoty uvedené v § 92 ods. 1 Trestného zákona, nie je nutné dodržať lehotu jeden rok. Proti rozhodnutiu súdu o zahľadení odsúdenia je prípustná sťažnosť s odkladným účinkom. K zamietnutiu žiadosti o

¹⁸ Z judikatúry: R č. 14/1976.

¹⁹ Trestný poriadok s rozsiahlym komentárom a judikatúrou / kolektív autorov. – Bratislava : NOVÁ PRÁCA, spol. s.r.o., 2012. – S. 641.

²⁰ Pozri § 4 ods. 2 zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

²¹ Pozri § 470 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

²² Trestný poriadok s komentárom / J. Čentés a kol. – Žilina : EUROKÓDEX, spol. s.r.o., 2006. – S. 568.

²³ Trestné právo procesné / J. Ivor a kol. – Bratislava : IURA EDITION, spol. s.r.o., 2006. – S. 790, 791.

²⁴ Kurilovská L. Praktikum trestného práva procesného / L. Kurilovská. – Šamorín : Heuréka, 2013. – S. 86.

zahľadenie odsúdenia dochádza okamihom právoplatnosti uznesenia predsedu senátu príslušného súdu, konajúceho na jej podklade. Zákonná jednoročná lehota upravená pre opakované podanie žiadosti, začína plynúť od právoplatnosti rozhodnutia a pre jej plynutie platí § 63 ods. 4, ods. 5²⁵.

2.3. Zahľadenie odsúdenia výrokom prezidenta

Prezident ako hlava štátu má mnoho právomocí, ktoré sú zakotvené priamo v základnom zákone štátu, a to v Ústave Slovenskej republiky. Právo udeľovať milosť a amnestiu je neprenosné výlučné právo prezidenta a patrí ku klasickým prerogatívam hlavy štátu, napriek tomu, že demokratické a právne štáty charakterizuje práve delba moci zákonodarnej, výkonnej a súdnej. Inštitút amnestie a milosti predstavuje veľký zásah prezidenta do moci súdnej. Hlavný význam a účel amnestie a milosti, môžeme teda vidieť najmä v právomoci hlavy štátu zmierňovať tvrdosť zákona, ku ktorej môže eventuálne dôjsť pri striktnom, najmä formálnom, uplatňovaní právnych predpisov. V žiadnom prípade by však predmetné inštitúty nemali predstavovať druh mimoriadneho opravného prostriedku²⁶. Milosť a amnestia nie sú totožné pojmy. Obidva inštitúty umožňujú zásah do súdnej moci ale aj zásah do konania orgánov činných v trestnom konaní. Hlavný rozdiel spočíva v okruhu osôb, na ktoré sa vzťahujú, najmä v početnosti týchto osôb. Ďalší veľmi podstatný rozdiel sa týka spáchaného trestného činu. Amnestia sa vzťahuje na neurčitý okruh osôb, ktoré boli odsúdené za určitý konkrétny trestný čin, ktorý prezident ustanoví vo svojej amnestii. Rozhodnutie prezidenta o udelení amnestie sa uverejňuje v Zbierke zákonov a je všeobecne záväzná. V zmysle ustanovení § 476 Trestného poriadku môže byť amnestiou trest odpustený celkom alebo sčasti. V prípade uloženia úhrnného alebo súhrnného trestu, ktoré ešte neboli vykonané určí súd, ktorý vo veci rozhodol v prvom stupni, na verejnom zasadnutí primeraný trest za tresty, na ktoré sa rozhodnutie o použití amnestie nevzťahuje. Rozhodnutie o tom, či a do akej miery je osoba, ktorej bol právoplatne uložený trest, účinná amnestia, urobí súd, ktorý rozhodol v prvom stupni. Ak je taká osoba v čase rozhodovania vo výkone trestu odňatia slobody, urobí rozhodnutie súd, v ktorého obvode sa trest vykonáva. Proti tomuto rozhodnutiu je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok²⁷. Od vzniku samostatnej Slovenskej republiky 1. januára 1993 udelil prezident amnestiu celkovo osem krát. Rozhodnutia o amnestii boli vyhlásené v Zbierke zákonov pod č. 81/1993 Z. z., č. 55/1998 Z. z., č. 214/1998 Z. z., č. 375/1998 Z. z., č. 172/1999 Z. z., č. 438/2000 Z. z., č. 363/2004 Z. z. a č. 1/2013 Z. z. Rozhodnutia č. 55/1998 Z. z., č. 214/1998 Z. z. a č. 375/1998 Z. z. boli vydané predsedom vlády Slovenskej republiky, ktorý v zmysle vtedy platného znenia Ústavy Slovenskej republiky vykonával právomoc prezidenta udeľovať amnestiu. Prezident totiž v tom čase nebol zvolený²⁸.

2.3.1. Konanie o udelení milosti

“Prezident môže udeliť milosť na základe žiadosti, ale aj bez nej, a to na podklade vlastného poznania, či na podklade upozornenia zo strany iných ústavných činiteľov. Zákon nijakým spôsobom nevymedzuje okruh osôb, ktoré majú právo podať prezidentovi žiadosť, preto tak môže urobiť ktokoľvek. Žiadosť v žiadnom prípade nemá odkladný účinok”²⁹.

Zákon neustanovuje ani lehoty na vybavenie žiadosti o udelení milosti. Ak prezident žiadosť zamietne, odsúdený alebo osoby, ktoré žiadosť podali sú oprávnené prakticky bezprostredne po jej zamietnutí podať novú žiadosť. Žiadosť o udelenie milosti sa adresuje Kancelárii prezidenta Slovenskej republiky. Žiadosť musí obsahovať základné údaje:

- a) označenie súdu a spisovú značku právoplatného súdneho rozhodnutia, vo vzťahu ku ktorému je podaná žiadosť o milosť;
- b) údaje osobe žiadateľa (ak o milosť žiada rodinný príslušník odsúdeného, uviesť údaje o odsúdenom);
- c) dôvody žiadosti o milosť.

²⁵ Trestný poriadok s komentárom / J. Čentés a kol. – Žilina : EUKODÉX, spol. s.r.o., 2006. – S. 569.

²⁶ Ústavné právo Slovenskej republiky / A. Brösl a kol. – Plzeň : Aleš Čenek, 2010. – S. 283.

²⁷ Trestný poriadok s rozsiahlym komentárom a judikatúrou / kolektív autorov. – Bratislava : NOVÁ PRÁCA, spol. s.r.o., 2012. – S. 642.

²⁸ Amnestia: Kto rozhoduje o jej udelení? [Elektronický zdroj]. – Dostupné : <http://www.projustice.sk/ustavne-pravo/amnestia-kto-rozhoduje-o-jej-udeleni>.

²⁹ Trestné právo procesné / J. Ivor a kol. – Bratislava : IURA EDITION, spol. s.r.o., 2006. – S. 792.

Podanie žiadosti o milosť nie je časovo obmedzené, musí však byť podaná v čase, keď je výkon právoplatného rozhodnutia aktuálny.

V zmysle ustanovení § 473 Trestného poriadku zabezpečuje podklady pre rozhodnutie (vyžiadanie spisového materiálu) prezidenta o udelení milosti minister spravodlivosti. Prezident môže jednak výkon trestu odložiť, ale môže ho aj prerušiť. Všetky tieto úkony zabezpečuje minister spravodlivosti podľa nariadenia prezidenta. Trest alebo jeho zvyšok môže byť odpustený aj pod určitými podmienkami, ktorých plnenie sleduje súd, ktorý vo veci rozhodol v prvom stupni. O tom, či odsúdený stanovené podmienky splnil rozhoduje prezident, pričom podklady pre rozhodnutie taktiež zabezpečuje minister spravodlivosti. Prezident rozhodne o splnení podmienok do jedného roka od uplynutia lehoty, na ktorú bolo plnenie podmienok stanovené. Ak sa tak do jedného roka nestane bez zavinenia odsúdeného, platí domnienka, že odsúdený podmienky splnil. V tomto prípade hovoríme o vyššie spomínanom podmieňačnom udelení milosti, ktoré je upravené v § 475 Trestného poriadku a predstavuje relatívne nový inštitút trestného práva procesného. Podľa § 85 ods. 2 predpisu č. 543/2005 Z. z. Vyhláška MS SR o spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy v znení neskorších predpisov je predseda súdu povinný oznamovať ministerstvu spravodlivosti v polročne plnenie týchto podmienok. Ak dôjde k porušeniu určených podmienok, predseda súdu je povinný bezodkladne podať správu spolu so súdnym spisom ministerstvu. Ministerstvo následne oznámi súdu, že na základe rozhodnutia prezidenta odsúdený trest alebo jeho zvyšok vykoná, predseda senátu nariadi jeho výkon a túto skutočnosť oznámi Generálnej prokuratúre Slovenskej republiky – registru trestov, ministerstvu a príslušnému ústavu na výkon trestu odňatia slobody. Udelenie milosti bez zbytočného odkladu oznámi odsúdenému predseda okresného súdu, v ktorého obvode sa trest odňatia slobody vykonáva, a to podľa pokynov ministerstva. Predseda súdu spíše o oznámení zápisnicu v dvoch vyhotoveniach, ktorá okrem náležitostí podľa osobitného predpisu obsahuje poučenie o význame udelenej milosti, vyjadrenie odsúdeného k udeleniu milosti, označenie jeho bydliska po prepustení na slobodu, prípadne aj označenie jeho zamestnávateľa. Zápisnica sa zašle ministerstvu a jej rovnopis sa ponechá v spise, v ktorom predseda súdu oznámil odsúdenému udelenie milosti³⁰. Na rozdiel od amnestie, pri udelení milosti prezidentom, nie je potrebné, aby rozhodnutie podpísal predseda vlády alebo ním poverený minister. Rozhodnutie o udelení individuálnej milosti podpisuje len prezident.

2.4. Zahľadanie odsúdenia ex lege

Hoci zákon pozná výslovne len zahľadanie odsúdenia na základe rozhodnutia prezidenta republiky, čo sa zvykne označovať pojmom rehabilitácia alebo na základe rozhodnutia súdu (§§ 469–471 TP), účinky zahľadania nastávajú v niektorých prípadoch aj priamo zo zákona (porovnaj napr. § 50 ods. 7, § 52 ods. 4, § 92 ods. 2, § 121 ods. 4–7 TZ)³¹. Ustanovenie § 92 ods. 2 Trestného zákona odkazuje na § 32 Trestného zákona, v ktorom sú v písm. b) – k) taxatívne vymenované tresty, po ktorých vykonaní dochádza k zahľadaniu zo zákona, čo predstavuje jedinú podmienku zahľadania týchto trestov.

Medzi vyššie spomínané tresty patrí:

- trest domáceho väzenia;
- trest povinnej práce;
- trest vyhostenia;
- trest straty čestných titulov a vyznamenaní;
- trest straty vojenskej a inej hodnosti;
- trest prepadnutia majetku;
- trest prepadnutia veci;
- peňažný trest;
- trest zákazu činnosti;
- trest zákazu pobytu.

Okrem týchto zákonom stanovených trestov, ktoré sa zahladzujú samotným vykonaním dochádza k zahľadaniu odsúdenia zo zákona aj v prípade odsúdenia mladistvého. Zahľadanie odsúdenia mladistvého upravuje § 121 Trestného zákona. Zahľadanie odsúdenia mladistvého je odlišné od zahľadania odsúdenia podľa § 92 a nasl. Trestného zákona, pretože jeho hlavným významom je popri odstránení nepriaznivých dôsledkov odsú-

³⁰ Pozri § 84 ods. 1 predpis č. 543/2005 Z. z. Vyhláška MS SR o spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy v znení neskorších predpisov.

³¹ Trestné právo procesné / I. Šimovček a kol. – Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2011. – S. 410.

denia aj zabezpečenie zmeny v ďalšom živote mladistvého. V prípade mladistvého je zabezpečenie zmeny a odstránenie nepriaznivých dôsledkov obzvlášť dôležité. V zmysle ustanovení § 121 ods. 1 Trestného zákona pre zahľadenie odsúdenia mladistvého ex lege je rozhodujúca dĺžka trestu odňatia slobody, ktorá nesmie presiahnuť jeden rok. Ak bol takýto trest, neprevyšujúci jeden rok mladistvému uložený, ale aj zmiernený rozhodnutím prezidenta Slovenskej republiky, hľadí sa na odsúdeného ako keby nebol trestaný dňom výkonu právoplatne uloženého trestu alebo odpusteného zvyšku trestu. O tom, či sa odsúdenie mladistvého na trest odňatia slobody, na ktoré sa nevzťahuje odsek 1, zahladzuje, rozhodne súd, prihladnuc na správanie mladistvého vo výkone trestu odňatia slobody, po výkone tohto trestu. Ak bol trest podľa rozhodnutia prezidenta Slovenskej republiky zmiernený, súd takto postupuje po tom, keď bol mladistvý po výkone zmierneného trestu prepustený na slobodu³². Zákon upravuje aj jednotlivé tresty uložené mladistvému, na ktorých zahľadenie postačuje samotné vykonanie. Medzi tieto tresty zaraďujeme peňažný trest, trest prepadnutia veci, trest povinnej práce a trest zákazu činnosti. V prípade zahľadenia trestu vyhostenia je potrebné, aby uplynula určená doba tejto sankcie. Podľa § 470 ods. 3 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov na rozhodnutie o zahľadení odsúdenia mladistvého je príslušný predseda senátu súdu, ktorý vo veci rozhodol v prvom stupni. Proti rozhodnutiu súdu je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok. Ak podá mladistvý odsúdený žiadosť o zahľadenie odsúdenia predčasne môže sa stať, že predseda senátu okresného súdu takúto žiadosť zamietne. Právoplatné rozhodnutie predsedu senátu príslušného súdu o zamietnutí žiadosti mladistvého odsúdeného ako predčasne podanej, nezbavuje súd povinnosti postupovať podľa § 121 ods. 2 TZ, bez ohľadu na to, či mladistvý odsúdený bol po vykonaní trestu odňatia slobody prepustený na slobodu alebo nastúpi výkon ďalšieho rovnakého druhu trestu³³.

Záver

Na záver chcem porovnať slovenskú právnu úpravu s právnou úpravou Českej republiky. V Českej republike je zahľadenie odsúdenia upravené v § 105 a § 106 zákona č. 40/2009 Sb, Trestní zákoník. Zákoník upravuje podmienky zahľadenia odsúdenia a účinky zahľadenia. Inštitút zahľadenia odsúdenia v Českej republike sa takmer vôbec nelíši od Slovenskej legislatívnej úpravy. Význam a účel zahľadenia je totožný. Po odpykaní trestu, negatívne dôsledky nezaniikajú, keďže každé odsúdenie je zapisované do registra trestov. Odsúdený by mohol mať problémy zaradiť sa do riadneho života napriek tomu, že vedie po výkone trestu usporiadaný život. Opäť azda najväčšie problémy a najviac negatívnych dôsledkov odsúdenia sa ukáže, pri voľbe zamestnania. Mnoho profesií v Českej republike vyžaduje pre prijatie do pracovného pomeru výpis z registra trestov. A práve preto zákon umožňuje odsúdeným, ktorí splnili podmienky ustanovené v § 105 zákona č. 40/2009 Sb, Trestní zákon, aby bolo ich odsúdenie zahľadené, čo znamená, že im bude vymazaný trest z registra trestov. K zániku právnych dôsledkov odsúdenia, teda k zahľadeniu odsúdenia môže dôjsť: priamo zo zákona (ex lege), na základe rozhodnutia súdu o zahľadení odsúdenia – upravené v § 105 a § 106 Trestního zákoníka, výrokom prezidenta v rámci individuálnej alebo hromadnej milosti – právomoc prezidenta upravená priamo v Ústave Českej republiky. Všetky tri spôsoby zahľadenia odsúdenia majú rovnaký účinok. Jedným zo spôsobov zahľadenia odsúdenia je zahľadenie odsúdenia rozhodnutím súdu. Na to, aby mohol súd rozhodnutie zahľadiť musia byť splnené nasledovné podmienky:

- trest bol vykonaný úplne;
- od výkonu trestu bolo upustené;
- výkon trestu bol premlčaný;
- odsúdený viedol riadny život nepretržite po dobu ustanovenú v zákone.

Pre určenie začiatku zákonom stanovenej lehoty je rozhodujúci deň vykonania trestu alebo deň, kedy bolo od výkonu trestu upustené alebo kedy bol trest premlčaný. V prípade, ak odsúdený nevedol riadny život nepretržite, zákonom stanovená lehota sa prerušuje a následne začína plynúť od začiatku. V zmysle § 105 ods. 3 Trestního zákona odsúdenie môže byť zahľadené aj pred uplynutím zákonom stanovenej doby. Ak odsúdený po výkone, odpustení alebo premlčaní trestu preukázal svojim vzorným správaním, že sa napravil, môže súd zahľadiť odsúdenie aj pred uplynutím doby podľa § 105 ods. 1. Súd môže zahľadiť odsúdenie pred uplynutím stanovenej doby na žiadosť odsúdeného alebo na žiadosť osôb, ktoré sú oprávnené ponúknuť záruku, za dosiahnutie nápravy odsúdeného. Keby bol páchatelovi uložený napr. trest povinnej práce, ktorý sa zahľádza v zmysle ustanovení Trestného zákona

³² Pozri § 121 ods. 2 zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

³³ Trestný poriadok s komentárom / J. Čentés a kol. – Žilina : EUROKÓDEX, spol. s.r.o., 2006. – S. 570.

ex lege a ak by popri tomto treste bolo uložené aj ochranné opatrenie, trest by páchatelovi nemohol byť zahladený ani po jeho vykonaní, ak by výkon ochranného opatrenia nebol riadne ukončený. Ak bolo odsúdenému uložených viac trestov, odsúdenie je možné zahladiť až keď uplynie doba na zahladenie toho trestu, pre ktorý zákon vymedzuje najdlhšiu dobu, pretože odsúdenie sa zahladzuje ako celok. Zákonná fikcia neodsúdenia je upravená v § 106 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákon, v zmysle ktorého po zahladení odsúdenia sa na páchatela hľadí, ako keby nebol odsúdený. Tato skutočnosť však neznamená odstránenie právoplatného odsudzujúceho rozsudku. Podstata zákonnej fikcie neodsúdenia spočíva v odstránení dôsledkov vyplývajúcich z právnej skutočnosti odsúdenia, napr. v prípade recidívy alebo na účely živnostenského zákona, napr. podmienka bezúhonnosti. Odsúdenie po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia o jeho zahladení nie je uvádzané vo výpise z registra trestov podľa § 11 ods. 3 zákona o Registri trestov. Odsúdenie je však naďalej evidované v odpise z registra trestov. Odpis z registra trestov v zmysle ustanovení § 10 ods. 1 zákona o Registri trestov vydáva orgánom činným v trestnom konaní Ministerstvo spravodlivosti Českej republiky. Iné orgány sú oprávnené odpis vyžadovať len v prípadoch stanovených v zvláštnych právnych predpisoch, napr. zákona č. 119/2002 Sb. o zbraniach v znení neskorších predpisov. O zahladení odsúdenia rozhoduje predseda senátu okresného súdu, v ktorého územnom obvode má alebo naposledy mal trvalé bydlisko odsúdený v čase podania žiadosti o zahladenie odsúdenia. Ak bola žiadosť o zahladenie odsúdenia zamietnutá, odsúdený môže podať žiadosť až po uplynutí jedného roka od jej podania. Ak však žiadosť bola zamietnutá z dôvodu neuplynutia doby podľa § 363 zákona o trestním řízení soudním, na podanie novej žiadosti nemusí byť splnená podmienka uplynutia jedného roka³⁴. V Českej republike upravuje zahladenie odsúdenia mladistvých osobitný právny predpis a to zákon č. 218/2003 Sb. o súdnictve vo veciach mládeže. Zákon o súdnictve vo veciach mládeže sa v zmysle ustanovení § 1 ods. 3 vzťahuje na páchatelov, ktorí v čase spáchania trestného činu nepresiahli vekovú hranicu osemnásť rokov. Zahladenie odsúdenia mladistvého je upravené v § 35. Podľa § 35 ods. 1 v prípade zahladenia odsúdenia mladistvého, ktorému bol uložený trest odňatia slobody neprevyšujúci jeden rok dochádza k zahladeniu priamo zo zákona – ex lege. Po zahladení odsúdenia zo zákona sa na páchatela hľadí ako keby nebol odsúdený. Zákonodarcia rozoznáva zahladenie zo zákona aj pri podmieničnom prepustení mladistvého z výkonu trestu. Ak bol mladiství podmienične prepustený z výkonu trestu odňatia slobody, hľadí sa na neho ako keby nebol odsúdený odo dňa, kedy súd vysloví, že sa mladiství osvedčil.

Na mladistvého sa hľadí ako keby nebol odsúdený aj keď mu bol uložený:

- trest peňažného opatrenia – dňom, kedy bol trest vykonaný alebo bolo od vykonania alebo zvyšku jeho vykonanie právoplatne upustené;
- trest prepadnutia veci alebo inej majetkovej hodnoty – dňom nadobudnutia právoplatnosti rozsudku, ktorým bol tento trest mladistvému páchatelovi uložený, trestné opatrenie domáceho väzenia alebo zákazu vstupu na kultúrne, športové alebo iné spoločenské akcie.

Zhrnutie

Inštitút zahladenia odsúdenia patrí medzi inštitúty trestného práva procesného. Z ustanovení Trestného zákona vyplýva aj podstata a základný význam zahladenia odsúdenia a to odstránenie nepriaznivých dôsledkov odsúdenia, ktoré trvajú aj po výkone trestu a ktoré veľmi často sťažujú ďalšie spoločenské uplatnenie odsúdeného. Napriek tomu, že po výkone trestu sa odsúdený vracia do bežného života ako riadny občan, stráca bezúhonnosť, ktorá je podmienkou pre výkon veľkého množstva povolaní a funkcií. Inštitút zahladenia odsúdenia nie je dôvodom zániku trestnosti ani dôvodom zániku trestu, predstavuje len možnosť, aby sa po splnení zákonných podmienok mohli odstrániť nepriaznivé dôsledky trestu. Právnym dôsledkom zahladenia odsúdenia je zákoná fikcia neodsúdenia, ktorá nastáva nadobudnutím právoplatnosti zahladenia odsúdenia. Zahladenie odsúdenia spojené so zákonnou fikciou neodsúdenia, znamená, okrem iných dôsledkov spojených s bezúhonnosťou určitej osoby, že vo výpise z registra trestov sa jej zahladené odsúdenie už neuvádza.

Summary

The removal of condemnation belongs to the institutes of criminal procedural law. From the provisions of the Criminal Code also it shows the nature and fundamental importance of extinguishment of conviction and

³⁴ Pozri § 365 ods. 2 zákona č. 141/1961 Sb. o trestnom konaní súdnom (trestní poriadok) v znení neskorších predpisov.

to eliminate the adverse consequences of convictions that last even after serving their sentence and who often complain about other social application condemnation. Despite the fact that ex-convicts are sentenced returns to normal life as an ordinary citizen, loses integrity, which is a prerequisite for the exercise of large quantities of professions and functions. The removal of conviction does not justify termination of criminality or cause extinction of punishment is the only option that subject to legal conditions to remove the adverse effects of punishment. The legal consequence of extinguishment of conviction is a legal fiction untried, which occurs upon effect extinguishment of conviction. Expungement of convictions related to the legal fiction untried means, among other consequences associated with the integrity of a person, that the statement of criminal records are expunged the conviction already mentioned.

Zoznam použitej literatúry:

1. Ústavné právo Slovenskej republiky / A. Brösl a kol. – Plzeň : Aleš Čenek, 2010. – 410 s.
2. Čechot V. Trestné právo I. Trestné právo hmotné Všeobecná časť / V. Čechot. – Sládkovičovo : Vysoká škola Visegrádu, s.r.o., 2009. – 396 s.
3. Komentár k Ústave slovenskej republiky / M. Čič a kol. – Žilina : EUROKÓDEX, s.r.o., 2012. – 830 s.
4. Trestný poriadok s komentárom / J. Čentíš a kol. – Žilina : EUROKÓDEX, spol. s.r.o., 2006. – 696 s.
5. Trestné právo hmotné. Všeobecná časť / J. Ivor a kol. – Bratislava : IURA EDITION, spol. s.r.o., 2006. – 530 s.
6. Trestné právo procesné / J. Ivor a kol. – Bratislava : IURA EDITION, spol. s.r.o., 2006. – 993 s.
7. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část / J. Jelínek a kol. – Praha : Lefes, s.r.o., 2013. – 968 s.
8. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob řízení proti nim. Advokátní tarif / J. Jelínek a kol. – Praha : Leges, s.r.o., 2013. – 1215 s.
9. Trestný poriadok s rozsiahlym komentárom a judikatúrou / kolektív autorov. – Bratislava : NOVÁ PRÁCA, spol. s.r.o., 2012. – 739 s.
10. Trestný zákon s rozsiahlym komentárom a judikatúrou / kolektív autorov. – Bratislava : NOVÁ PRÁCA, spol. s.r.o., 2009. – 597 s.
11. Kurilovská L. Praktikum trestného práva procesného / L. Kurilovská. – Šamorín : Heuréka, 2013. – 157 s.
12. Orosz L. Prezident v ústavnom systéme Slovenskej republiky / L. Orosz, K. Šimuničová. – Bratislava : VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1998. – 140 s.
13. Palúš I. Štátne právo Slovenskej republiky / I. Palúš, Ľ. Somorová. – Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010. – 557 s.
14. Trestné právo hmotné / L. Schubert a kol. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 1974. – 145 s.
15. Trestné právo procesné / I. Šimovček a kol. – Plzeň : Aleš Čenek, s.r.o., 2011. – 479 s.
16. Aktuálne znenie [Elektronický zdroj]. – Dostupné : <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1950-86>.
17. Amnestia: Kto rozhoduje o jej udelení? [Elektronický zdroj]. – Dostupné : <http://www.projustice.sk/ustavne-pravo/amnestia-kto-rozhoduje-o-jej-udeleni>.